

NEKDAJ, SEDAJ IN STROKOVNA IZOBRAZBA

MIROSLAV AMBROŽIČ

III.

Pogoj za vsako boljšo izobrazbo sta večja inteligenca in večje veselje do stvari. Vsi stanovni potrebujejo boljšo izobrazbo, povsod si jo pridobivajo samo oni, ki imajo zanjo navedena pogoja, in praviloma je v posameznih poklicih vedno pomanjkanje strokovno bolj izobraženih. Čim širša izobrazba pa je v posameznih strokah potrebna, tem bolj je treba upoštevati podlago za izobrazbo. Tiskarski stan, v katerikoli panogi si bodi, zahteva zelo široko izobrazbo zaradi obsežne tehnike, s katero proizvaja, in zaradi snovi, ki je predmet njegovega proizvodjanja, pa naj bo to tiskano besedilo ali enobarvna ali večbarvna slika. Vsak tiskarski izdelek danes mora biti umetnina svoje vrste, izdelku pa daje bistveno obliko v nekaterih primerih baš tiskar, v drugih pa pri reproduciranju oblike bistveno sodeluje.

Tiskar katerekoli stroke v svojem delu zaradi snovi, ki jo obdeluje, ne sme biti nikdar samo mehanična sila, temveč mora ustvarjati tudi, če — kakor bi rekel — ponareja ali razmnožuje. Razumljivo je torej, da mora imeti tiskar večje obzorje in široko strokovno izobrazbo.

Da bi to dosegli, je treba zlasti pravilne izbire naraščaja. Pri tem naj ne bo odločilna količina presedetih šol, temveč učenčeva občna nadarjenost, poleg tega pa bi bilo dobro, če bi se mogla izbrati samo ona mladina, ki ima prav posebno veselje do tega stanu. To veselje se pri mladini baš v letih, ko je najbolj primerna za strokovno iz-

obrazbo, nešteto krat zelo živo pojavlja. Treba pa je v tem pogledu ločiti vsaj dvoje nagnjenj: kogar veseli lepa knjiga, naj gre h Gutenbergovi stroki, kdor pa se zanima bolj za lepe slike, ta naj pride h kaki drugi stroki: litografiji, kemigrafiji, tisku iz izdolbenine. Važno je tudi, da se učenec, če je v kaki drugi stroki, v primeru, ko opazimo, da bi imel več veselja za drugo, premesti v ono stroko, ki bi mu bila ugodnejša.

Ta pažnja ni pretirana zahteva, kajti prospeh obrti zahteva kakovostni in količinski napredek. In kakor se kakovost dá izboljšati z globljo strokovno izobrazbo, tako delavec brez posebnega truda lahko več proizvaja, če mu je delo prijetno. In čim težje je delo, čim več zahteva delo od delavca, tem bolj je treba upoštevati, da se dá delavcu prilika, živeti se v delo in ogreti se za delo, ki ga izvršuje. To pa se more zgoditi samo tedaj, če delavec popolnoma obvlada tehniko in se obenem zaveda ali pa le čuti, da bo dal izdelku nekaj svojega. In kakor rečeno, če je to kje potrebno, je potrebno pri tiskarskem stanu.

Ako je treba, da naš človek ne dela samo mehanično, temveč da se vživi v stroko, ki jo obdeluje, potem je baš tiskarju treba dvojne izobrazbe, in sicer: splošne ter posebne strokovne. Tiskarstvo pomnožuje duševne proizvode največjih mislecev in umetnikov, v tem primeru je to poklic, ki se z drugimi niti primerjati ne dá. Razen tega morajo posamezni delavci posameznih strok tiskarstva

imeti v razloženem zmislu dovolj pojma o različnih snoveh, ki jih obdelujejo avtorji.

Delavec s pomanjkljivo občno izobrazbo je manj vreden, četudi je glede svoje spretnosti morda sposobnejši, ker se kljub telesni spretnosti v snov ne more vživeti.

Pri tem pa ne smemo pozabiti tudi na to, da je doba univerzalnih ženijskih minula. Danes zahteva življenje v vsaki stroki delitev dela in da morajo biti za posamezna dela posebno izobraženi delavci. Čim obširnejša in težavnejša je snov, tem večja specializacija je potrebna.

Če smo rekli, da naj bo vsak tiskarski izdelek umetnina svoje vrste, je potrebno za vsakega tiskarja, da ima zlasti dober okus. Ta je človeku prirojen, deloma pa se dá vzgojiti. Soditi o njem pa moramo na podlagi lastnih risarskih izdelkov, ki so nam na razpolago, ali pa s preizkušnjo, če novincu predložimo različno lepe izdelke ter ga vprašamo, kaj je lepše in kaj bi se dalo na manj lepem izboljšati. Dober risar je v prvi vrsti poklican v tiskarski stan; če pa ima novinec dober okus in nima nadarjenosti za risanje, še ni rečeno, da bi ne mogel postati prav dober strojnik, fotograf, kemigraf ali stavec v tiskarstvu.

To pride v poštev v občni izbiri novincev. Takoj za tem pa moramo tudi že pri izbiraanju gledati na splošno izobrazbo.

Stavec mora obvladati slovnico in jezik. Čim več jezikov zna, boljši je. Dalje bi moral imeti temeljne pojme vsega, kar daje današnja humanistična srednja šola. Risanje mora obvladati poleg dobrega okusa, ki smo ga navedli kot neizogiben prvotni pogoj, vsaj toliko, da zna razdeljevati prostornino in narisati ploskovno kompozicijo. Ako pa pride v poštev za stavne stroje, bi moral imeti vsaj temeljne pojme strojne mehanike.

Strojnik za kakršenkoli tisk bi moral imeti najmanj strojno tehnično šolsko izobrazbo.

Za litografe-risarje so primerni samo prvovrstni nadarjeni risarji.

Prvovrstni risarji morajo biti dalje vsi oni, ki izvršujejo kakršnokoli retušo.

Oni pa, ki imajo opravka s fotomehničnimi postopki, bi morali imeti potrebno izobrazbo o kemiji, ki pride v poštev za te postopke.

Dobro izbran naraščaj moramo dalje izobraževati, pri čemer morata skladno sodelovati dva činitelja: delavnica in šola.

Delavnica daje učencu praktično spretnost in priliko za spoznavanje temeljnih pojmov stroke. Poglobitev v razumevanje praktično izvrševanega dela je navadno v delavnici zelo otežkočena. Tu dostikrat ni primernih učiteljev, ni dovolj časa, pa večkrat tudi ne dovolj zanimanja za učenca. Ni važno, čemu je tako, važno je, da je treba poleg delavnice še drugega činitelja, ki naj izpolni to, česar učenec v delavnici ne more dobiti. To more biti samo dobra strokovna šola.

Strokovni šoli se ni treba baviti s praktičnim delom, temveč mora to delo razlagati na ta način, da postane učencu razumljivo njegovo delo v delavnici; da spozna, zakaj naj dela baš tako in kako bi še lahko delal, da bi bilo tudi prav; da dobi povod za globlje razmišljanje o svojem delu in zanimanje za napredek.

Šola mora razen tega dajati učencem vse, kar nastaja v strokah novega, ker jim tudi tega delavnica ne more nuditi. Delavnica je omejena vedno na svoje obstoječe tehnike in priprave; občno napredovanje se vrši zunaj; na njegov vstop v delavnico pa naj bo osebje vsaj kolikortoliko pripravljeno, da bo razumevanje lažje.

Šola naj dá učencem več kakor pa učenci trenutno potrebujejo, ker njeni smotri segajo mnogo preko dobe šolskega obiska. Učencem je treba dati tudi temelje knjigovodstva in načina kalkulacije.

Šola mora skrbeti tudi za občno izobrazbo, mora nadaljevati to, kar je prinesel učenec iz prejšnje šole v svoj novi poklic, da ne zaostane, temveč da se svoji posebni stroki primerno razvija.

Za izobrazbo okusa naj bi nudila šola pripadnikom vseh strok tiskarske obrti: risanje in pouk o estetski sestavi barv, o slogu in kompoziciji.

Za posamezne stroke pa je še potrebno:

Za stavca: jeziki, slovnice; času in razmeram primerna občna izobrazba. Za strojnega stavca je potrebna izobrazba v strojni mehaniki.

Strojniki vseh panog bi se morali izobraževati v strojni mehaniki ter spoznavati kemijo, kolikor zadeva sestavo in izdelovanje barv. Poleg tega bi morali spoznavati različne vrste papirja.

Litografi, kemigrafi in delavci pri tisku iz izdolbenine morajo dobiti primerno izobrazbo v fiziki in kemiji, ki zadevata njihovo delo.

Strokovna izobrazba pa ni potrebna samo naraščaju, temveč tudi že izučnemu delavcu. Danes je v tiskarski stroki povsod tako. Kar učenec pridobi v svoji učni dobi, s tem ne more izhajati, ker mora napredovati s časom. Tudi največji strokovnjak zaostane

takoj, kakor hitro ne sledi več napredku. Zaradi tega je potrebno, da se izpopolnjuje tudi delavstvo z dobrimi predavanji, večernimi tečaji ter prvovrstnim strokovnim in občnim štivom. Izobraževalno delo izučenih delavcev ima lahko poljubno obliko, toda po vsebini in razdelitvi gradiva naj bo tako, kakor naraščajeve šola, prilagojeno pa mora biti udeležnikom.

Kolikor poznam razmere pri nas, je za vse to mnogo razumevanja. Treba je samo, da se izvrši. K izvršitvi pa naj prispeva vsakdo, ki je neposredno udeležen pri tej kulturno važni zadevi.

ŠEST RESNIC O TUJKAH

A. S O V R È

Kdor je naš dosedanji pomenek o tujkah količkaj potrpljivo poslušal, se je utegnil prepričati, da moje »puristično«¹ stremljenje nima namena, kratko in malo sleherni tujki zaviti vrat, temveč da se borim zgolj proti prepogosti in nepotrebni rabi tujih izrazov le-tam, kjer nam zanje ne manjka dobrih domačih besed, oziroma kjer je tujka bodisi lepoti jezika, bodisi točnemu in pravilnemu razumevanju na kvar, t. j. zlasti v umetni prozi in poeziji ter časopisju. Prvi dve ste, kot smo, upam, videli, po svojem, rekel bi, gosposko plemenitem rodu nenavadno občutljivi tvorbi človeškega duhá, tako da jima vsaka, četudi majhna tuja primes ob nepravem času in na nepravem kraju mnogo bolj škoduje kakor drugim slovstvenim proizvodom, ki jim umetnostna plat ni glavni in edini namen. Mnogo manj občutljiva glede tujk je znanstvena proza: v filozofiji in njej sorodnih panogah, v zgodovini vseh vrst, v matematiki in kemiji, v prirodoepisju in prirodoslovju, v zdravilstvu in tehniških vedah, v jezikovni znanosti itd., povsod je najti veliko množino umetnih besed, grških in latinskih, ki sodijo med neutrpná pomagala za znanstveno izražanje, ki so preživele stoletja in tisočletja ter si pridobile neoporečno pravico v domačem jeziku, besed, ki so slej ko prej vez med novodobno in antično kulturo ter zgovorne priče, kje ima moderna evropska prosveta svoje korenine. Takih izrazov ne bo noben pameten človek preganjal. Besede, kot n. pr. logika, dramatski, proza, metafizika, politika, oda, trapez, eter, fiziolog, demokratični itd., so v slovenskem slovarju prav tako potrebne kakor kruh, živ, mati, lep, cviček in jetrca. Res je sicer, da bi zmogel to, kar je utegnila grščina, tudi vsak drug jezik, namreč, da bi zajemal recimo za označeva-

nje modroslovnih pojmov iz svojega, ne pa hodil k sosedom na pòsodo: toda Grki so bili jezikovno zdrav narod, ki je imel za besedo izredno tenák sluh, pa mu še na misli ni biló, da bi bil primešaval svojemu filozofskemu besedišču nemara perzijskih, egiptovskih, kaldejskih in kaj vem kakšnih še drobcev. Mi pa smo gledé tega mnogo manj odporni in le preradi posnemamo Nemce, ki so v znanstvenem tujkarjenju neprekosljivi mojstri. Tako uporabljamo po njihovem slabem vzgledu poleg nekaj stotin nenadomestljivih umetnih izrazov tudi vse neštete tisoče odvišnih in večinoma kaj grdih spak, zbog katerih si je stekel nemški učenjaški jezik v izobraženem svetu tako žalosten slóves. Kdorkoli je v svojem duhovnem delu odvisen od nemške znanosti, vsakemu se je brez dvoma že zagabila tista priskutna cigánščina, v kakršni jeclja premnog nemški znanstvenik s svojo proslulo »Zunftsprache«. In tako zbrojo pišejo ljudje, ki se utegnejo — po pravici — postavljati s Faustom! Mommsen, ki mu gotovo nihče ne odreka globokega znanja in mesta med največjimi zgodovinarji, piše o Židih, da so »ein wirksames Ferment des Kosmopolitismus und der nationalen Dekomposition«, Ranke oznanja »die Repression der populären Emotionen«, Lamprecht ugotavlja, da so »solche Zeiten stets von hoher Suggestibilität, wie Zeiten neuer Dominanten und Idealismen nach ihrem Moment der Synthese, der Konzentration zu sein pflegen«, nekdo drug odkriva nedoumno skrivnost, da je »die Ontogenese eine Rekapitulation der Phylogenese« (Engel). Če to ni cigánščina in smrten greh nad najdražjim, kar vsak omikan narod premore, nad domačim jezikom, potem pač v resnici ne vem, kaj je greh! Najbolj žalostno pa je, da pišejo v takem sračjem

znesku ravno možje, ki so pred vsemi drugimi poklicani, da bi gojili in čuvali najplemenitejšo svetinjo svojega naroda — nemški in avstrijski vseučiliški profesorji za nemščino ali »germanisti«, kot se imenujejo, da dajejo s tujim nazivom samim svoji nemoči žalostno izpričevalo.

Razvada čezmernega tujkarjenja v znanstveni prozi ima svojo kal v stremljenju, da prikazuje piščevo učenost v kar se da bleščavi luči. Kolika globina znanja, kakó neizčrpna obilica misli biva v tem oblagodarjenem človeku, si govori natihome povprečen zemljan, da jaz siromak njegovih razodetij nič, pa res prav nič ne razumem! Potolaživa se, povprečni zemljan, zakaj kjer iščeva globin, so navadno plitvine, kjer domnevava žarenje novih solnc, so često pohlevne kresnice. Domalega zmerom je takó, da je delo, ki je s tujkami prenaprjeno, miselno plehko. Pisec, ki rabi preveč in nepotrebnih tujk, tega, kar ima povedati, ali v sebi donosil ni ali pa je takó vsakdanje in povprečno, da skuša z izpreminjasto, nabreklo in gobavo tujko vzbujati videz učenosti, ker bi umljiva beseda izdala snetivost njegovih dognanj. Vsi zgoraj navedeni stavki, ki se s tujim perjem tako široko ščeperijo, pomenijo, v navadno človeško govorico prevedeni, take preproste resnice, da bi jih tudi v nalogi kakega višješolca brez začudenja čitali. Toda kaj bi bilo z videzom znanosti, če bi razlagal pisec običajne stvari v običajnem, vsem razumljivem jeziku? Seveda, vsakdo se ne da preslepiti: na razsodnega bravca je učinek prepogostih tujk baš nasproten, kot ga je pisec nameraval. Kajti resnica je, da znanstveni prozi prav tujka jemlje znanstveno vrednost, to pa zbog svoje ne-

iskrenosti, ali kot smo že zgoraj nekje dejali, radi svoje npravstvene nepoštenosti.

Pa še nekaj je, zbog česar bi se morala tudi znanstvena proza ogibati preštevilnih tujk. Premnoga dela, n. pr. filozofski, politični, umetno ali slovstveno zgodovinski spisi hočejo imeti svoj prostor ne le v znanstvenem slovstvu, temveč obenem tudi v umetni prozi. Za take velja torej isto merilo kot za slovstvene umetnine sploh, a te so, kakor smo videli, glede tujk zelo občutljive. In vendar, koliko znanstvenih knjig je, ki jih vzame človek baš zaradi preobilne navlake tujih besed samo tedaj v roko, če potrebuje kak navôd ali poučilo, dasi bi jih, ko bi imele manj tujk, po večkrat z zanimanjem in užitkom v celoti čital. Narobe pa poznam marsikako znanstveno knjigo, ki je po svoji vsebini že zastarela, a je pisana v tako lepem in čistem jeziku, da jo zmerom še rad prebiram. Trajno vrednost ima znanstvena knjiga navadno le, če ustreza zahtevam umetnostne proze, tem pa ustrezati ne more, ako je naperjena s tujkami kakor zajčji hrbet s slanino.

Nekoliko drugače je s strokovnimi knjigami iz zdravilstva, tehnike, kemije in podobnih ved. Kako se pogovarjata in razumevata na primer dva kemika, je za nestrokovnika vseeno. Njun znanstveni jezik umetni prozi in povprečnemu izobraženemu govoru gledé čistoče ni nevaren. Čim daljši, čim teže govorljivi in manj razumljivi so njuni kemični obrazci, tem bolje, in s tega stališča so mi besede »Acetyläthylenphenylhydrazin« in »Acetylaminooxyphenylarsin« ali podobne prava poslastica.

(Se bo nadaljevalo.)

RAZGOVOR Z AVTORJEM »TRAKTATA O TISKU«

Izšla je prva slovenska knjiga o tisku vobče, torej ne le o novinstvu in ne le o pravu. Urednik »Slovenskega tiska« smatra, da je ta pojav toli pomemben, da je naprosil avtorja za razgovor o tej knjigi*:

Zakaj »Traktat« o tisku?

Tisk je srednjeveškega izvora. V znanstvenem jeziku humanistične dobe je izraz »traktat« značil »razpravo«. V Angliji se je pozneje reklo »inquiry«, raziskovanje, v romanskih jezikih je izraz pridobil in do danes ohranil polno domovinsko pravico v pomenu *r a z p r a v e*, z dodanim pomenom obsežnosti, izčrpnosti. »Traktat« mora podati vse, kar se o stvari z vseh vidikov da povedati. Naslov je zavestno posnet po francoskem *Traité de la Presse*. V nemščini je izraz dobil slabši pomen, pozneje se rabi *Abhandlung* za

krajšo monografično razpravo, *Handbuch* za obširen priročnik.

Tiskarnar in njegovo pravo.

Nemalokrat sem imel priliko debatirati z enim ali drugim gg. tiskarnarjev o umestnosti ali neumestnosti raznih določb, ki jih je oni gospod smatral za nepotrebno nadlego, ki jo je treba čimprej odstraniti iz zakonodaje. Ob takšnih prilikah sem vedno opazil, da tudi odlični predstavniki tiskarstva kot obrti ne poznajo dovolj dobro ne zgodovine svoje stroke, niti bistvenih predpisov zakonodaje, a že celo ne, kako je zgodovinsko do teh predpisov prišlo in kakšen je njihov smisel.

Kaj smatrate za najpomembnejše iz zgodovine stroke?

Prav za prav sem to povedal v svojem spisu, v že izišlem I. delu, ki je zgodovinski in primerjalen. Treba je vedeti, kaj je bilo pred tiskom. Lepopisje, prepisovanje knjig, listarstvo, novičarstvo.

* Dr. Vladimir Knaflič, Traktat o tisku, I. del.

Mesto pisanja z roko nastopi rezbarstvo, lesorez, ilustracija, kombinirana z rokopisnimi teksti. Nato se vreže tudi tekst v les. To je pravi pričetek, prihodnji korak je rezanje poedinih črk, nato kovinske črke, nato industrializacija tega rokodelstva. Prvi tiski so najbrže flamski, brabantki, prvi znani tiskar je Laurenc Janssoon Cester-Köster («Mežnarič»), Nizozemec, pred Gutenbergom, ki je pa prvak industrializacije tiska. Tisk sam je anonimna kolektivna najdba ali izum.

Dalje je važno, kateri so prvi tiski pri raznih narodih, katere so prve novice, kaj so novine, in kakšen je odnošaj postanka tiskarstva in postanka moderne kulture. Humanizem, reformacija, tisk so en kulturno-zgodovinski pojav, ki ne zanima in se ne tiče tiskarja nič manj ko literarnega zgodovinarja ali novinarja.

Pa zgodovina zaprek, kazni, cenzure?

O, tu se še le odpira široka zgodovina. Etienne Dolet je zgorel na grmadi radi tiskovnega delikta, — ker je skrivaj tiskal, brez ozira na vsebino. To je bilo pred vekovi. Prve oblastvene naredbe o tiskovni cenzuri in zabranah so skoraj tako stare, kakor tisk sam. Istočasno izhajajo od posvetnih in cerkvenih knezov vseh veroizpovedanj in so naperjeni zoper tisk kot «hudičev izum». Tisk se je iz okornih početkov skoraj na mah razvil v veliko industrijo, ko so bili dani drugi pogoji za razvoj, ko je namreč tisk postal orodje in sredstvo velike miselne, socialne in politične revolucije srednjega veka, ki se imenuje humanizem, reformacija in drugače. Od vseh početkov so cesarske, kraljevske, kneževske, papeške in škofovske zabrane in kazni zadevale tiskarja in tiskarne poleg avtorjev, naj si bo v Nemčiji, Franciji, Italiji ali kjerkoli drugod. Zgodovina teh odredb je zgodovina verskih in političnih bojov, tisk je bil revolucija, še celo pozneje, ko si ga je osvojila tudi protirevolucija ali reakcija. V bistvenih značnicah dobe, iz katere izhaja naša doba, so v šolah, tudi najvišjih, učili vse premalo. Koncil, Hus, indeks, to je le en del pojavov one dobe, in ta pogled le enostranski. Splah je pri presoji zgodovinskih činjenic prva dolžnost, da se trudiš, biti popolnoma nepristranski.

Ali so zapreke bile povsod in vedno?

Skoraj vedno in skoraj povsod! Kakor gre obči kulturni in politični razvoj, tako se čuti isto padanje in vstajanje odredb proti tisku, reglementiranje in nadziranje. Včasih poplava revolucijskih spisov (bodisi da je revolucija politična, ali nacionalna, ali socialna, ali verska, ali filozofska, krajevna, ali omejena na pleme ali državo ali Evropo ali ves svet), včasih zopet obča oseka, umik tiska, životarjenje pod sabljo, knutom, paragrafom, križem. Razna oblastva so rabila razne simbole, razni pokreti enako.

V svojem spisu sem na kratko podal razvoj tiska pri vsakem izmed važnejših narodov in na to prešel na zakonodajo.

Ali je tiskovna zakonodaja povsod poznana?

V vseh kulturnih državah in povsod gre zgodovina tiskovnega prava isto pot kakor tehnični razvoj tiska in kulturnopolitični razvoj naroda.

Kaj je prav za prav vsebina tiskovnega prava?

To je težavno vprašanje. Tiskovno pravo obsega dvoje področij, tisk in pravo, ali bolje, obsega posebne pravne predpise glede na tisk kot ne le tehničen pojav, marveč kot posebno sredstvo izražanja in širjenja misli, in glede na posledice tega izražanja. Država, ki si daje zakone in si odreja pravo, ne more pustiti tako važnega pojava iz rok in predpisuje tisku njegovo pravo glede na tehnični postopek, na kazniva dejanja s tiskom ali s publikacijo, na osebe, ki so odgovorne. Tu se mešajo policijski ali redovni predpisi z zgolj kazenskimi in političnimi. V nekih drugih pogledih si pa tudi drugi faktorji laste enak vpliv, n. pr. cerkev, sloj, organizacija. Nes pametno bi bilo, če bi se komurkoli hotela odreči pravica takšnega vpliva. Obseg tega vpliva je vedno le odvisen od politične moči. Zato je tiskovno pravo ogledalo vsake države in dobe.

Kaj je torej s tiskovno svobodo?

Svobode v absolutnem pomenu besede ni nikdar bilo, je ni, niti je ne bo. Svoboda je tam, kjer vsakdo tiska, piše in bere to, kar hoče, a je za to odgovoren prav tako kakor za svoje besede in čine. Zakon je meja svobode in njen varuh. Gre le za to, kako se te meje postavijo, kakšna sredstva so prava, kakšne garancije, kaj je zaščiteno dobro. Kaj in koga hoče zakon ščititi, in kako izvaja to zaščito, to je vsebina tiskovnega prava in tiskovne svobode.

Pa svoboda tiskarja?

Kakor sem povedal: bili so časi, ko je tiskar moral navesti, koliko prostorov, koliko garnitur črk ima; stavec, ki je skrivaj tiskal, je bil izgnan, prej pa oglobljen in je dobil pet udarcev z vrvjo, avtor plemič je prišel na galejo, neplemenit avtor na vislice, prav tako tiskarnar. Poznana je ruska cenzura in avstrijska, ki je bila morda še slabša. Tiskar je funkcionar svoje dobe in idej. Za tiskarja, tiskarnarja, obstoje povsod posebni predpisi tehnične policijske narave in kazenski, ki še danes nalagajo tiskarju odgovornost za vsebino natisnjenga teksta. Po pravnem in ustavnem sistemu je ta odgovornost različna v raznih dobah in raznih državah. Smatral sem za svojo prvo nalogo, da opišem v pravkar izišlem delu svojega Traktata, kakšen je bil ta zgodovinski razvoj v starejših dobah in kakšen je bil v najnovejši

dobi. Pri tem sem se posebno oziral na to, kar smo doživljali — v zadnjih desetletjih Avstrije, v Srbiji, in po vojni, n. pr. v Italiji, v Jugoslaviji. Če smem sam reči, stvar je sila zanimiva. Le škoda, da je avtor prisiljen, podati takšen pregled le bolj kot uvod, bolj površno. Če bi hotel biti obsežen in točen, bi ne zadostovalo življenje, in nastala bi mesto ene knjige biblioteka...

Za koga je delo prav za prav napisano? Za tiskarne, za pravnike, novinarje?

Hm, za vse te in še za druge. Kdor sploh čita več ko par številčk ali dnevnih vesti, spada k veliki avtonomni skupini intelektualcev, ki imamo skupno korist in skupno usodo brez strank. Učitelj mora vse to, kar sva govorila in kar je tu napisano, prav tako vedeti, kakor duhovnik. Industrijec, ki se ne zanima za tisk in ki se ga ne poslužuje, je prav tako brez uspeha, kakor trgovec; med vsemi temi in med pravniki in novinarji sploh ni razlike, kakor je ni med zdravniki in tehniki. Nostra res agitur, mi smo srenja duha in tisk je naše orodje in orožje, naš posrednik in vodnik, od prve črke, ki jo napišemo z okorno roko, pa do posmrtnice.

Kaj pa nadaljnji deli, ki so napovedani?

Niso le napovedani, marveč že v tiskarni. Delo je enotno, prvi zvezek nudi zgodovinski uvod in splošni pregled, drugi je tolmač zakona z dodatki in novelami, tretji je monografija o novih določbah o «uvredi in kleveti», kar ima v praksi neko posebno zvezo s tiskom.

Skupen obseg?

Bo velik, okrog 40 tiskovnih pol, — in še vse premalo, vse premalo, kajti pisati o tisku je skoraj kakor bi pisal o večnosti. Snov je neizmerna, ker so v njej vse druge snovi. «Sveta ni preobrazil smodnik, preobraža ga tiskarsko črnilo», je rekel Napoleon. Le da se sedaj pojavlja na obzorju tisku nekaj, kar mu bo za sedaj popolnitev, nekoč pa morda nadomestek in njega zmagovalec: radio s televizijo. Utopični romani bodočnosti opisujejo življenje brez tiska. Mnogotera utopija se je uresničila, mnoga se še bo. Tisk je sedaj eden glavnih nosilcev kulture, bogastva, moči, znanja, ker je eden glavnih izrazov misli in volje, — čeprav mnogokrat stereotipne misli. —

«Slovenski tisk» pozdravlja «Traktat o tisku»!

M. A—č.

SLOVENSKA BIBLIOGRAFIJA SESTAVIL J. ŠLEBINGER ZA LETO 1929

324. **Kraljevič Marko.** 1930. Jugoslov. obmejni deci v Dravski banovini v pouk in zabavo poklonila Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Zbral Kompoljski (Ant. Hren), ilustriral J. Vokač. Natisnila Učiteljska tiskarna. 1929. 16°. 60 str. in koledar.
325. **Kurent.** Izhaja vsakega 1. in 15. v mesecu. Za konzorcij «Kurenta» izdaja in urejuje Pavel Debevec v Ljubljani. Tiska tiskarna «Merkur». V. 8°. Leto I. (1. šte. izšla 15. julija 1929.)
326. **Lah Ivan:** V borbi za Jugoslavijo. II. del: Svetovna vojna. Izdala in založila tiskovna zadruga v Ljubljani. Natisnila Delniška tiskarna. 1929. 8°. 128 str. in 6 str. slik v bakrotisku.
327. **List, Domači.** Dnevnik v jutranji in popoldanski izdaji. Vlasnik i izdavač konzorcij «Domači list», Zagreb, Frankopanska ul. 16. Odgovorni urednik Josip Šurina. Tiskara Merkantile v Zagrebu. 2°. Leto I. (Izhajal od 17. aprila do 16. avgusta 1929. in prinašal nadaljevanje romanov: Musolino, Giuseppe Garibaldi, Osvetnik, Skrivnosti.)
328. **List, Gledališki,** Narodnega gledališča v Ljubljani 1929/1930. Izhaja za vsako premijero.
- Urednik Ciril Debevec. Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča. Tiska Makso Hrovatin. V. 8°.
329. **List, Uradni,** kraljevske banske uprave dravske banovine. Izdaja kraljevska uprava dravske banovine. Odgovorni urednik Anton Funtek. V Ljubljani. Tiska in zalaga Delniška tiskarna, d. d. Letnik I. 1929/1930. 4°, priloge: 2°. I. kos (20. novembra 1929).
78. **Luč.** Poljudno-znanstveni zbornik. Zbral Lavo Čermelj. Tiskala, izdala in založila tiskarna Edinost v Trstu. 8°. Zvez. V. 1929. 108 str.
330. **Ljubljana** nekdanj in sedaj. Založila mestna občina Ljubljana. Vrsta B, zvezek 1.: Razgled z Ljubljanskega grada. Pokrajinski oris s panoramo. Spisal Jos. Wester, panoramo narisal Peter Žmitek. Tiskala Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 63 str. + Razgled 18 × 270 cm.
331. **Mal Josip:** Zgodovina slovenskega naroda. Najnovejša doba. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju. 1929. V. 8°. 8. zvezek, str. 193—356.
332. **Melik Anton in Orožen Janko:** Zgodovina Jugoslovancev za nižje razrede srednjih in njim sorodnih šol. II. del. V Ljubljani. Za-

- ložila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. (IV) + 141 strani.
533. **Mrak Ivan:** *Obraz Karle Bulovčeve. Trilogija. Prvi del: Slepí prorok. Himna. Založili in izdali «Slovenski zmaji». Tiskarna «Slovenija» v Ljubljani. 1929. M. 8°. 122 str.*
534. **Nageljčki.** Zbirka eno- in dvoglasnih pesmi za srednjo stopnjo osnovnih šol. 3. in 4. šolsko leto. Nabral in izdal Ciril Pregelj, učitelj na mestni osnovni šoli in učitelj na Glasbeni matici v Celju. II. del. Druga pomnožena izdaja. V Ljubljani 1929. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. V. 8°. 70 strani. Lito-grafirano.
535. **Nedelja.** Mesečnik za versko izobrazbo. Lastnik in založnik: monsignore Valentin Podgorc. Izdajatelj in odgovorni urednik: dr. Ivan Lučovnik, župnik v Borljah. Natisnili Katoliška tiskarna v Gorici in Mohorjeva tiskarna v Celju. IV. letnik, 1929. 8°.
536. **Odmevi.** Literarno-kulturna revija. V Ljubljani. Odgovoren za izdajateljstvo, uredništvo in upravo urednik Radivoj Peterlin-Petruška. Tiska Učiteljska tiskarna. Knjiga I. Leto 1929. Jesen. (Priloga: Milan Pugelj v bakrotisku, izvršila Delniška tiskarna.) M. 4°.
537. **Omladina.** Glasilo jugoslovenske napredne mladine. Izdaja jugoslovensko napredno društvo «Jadran». Urejuje redakcijski odsek. V Ljubljani. Tiska Narodna tiskarna. Leto I. 1929. 2°. (1. številka, izšla 1. dec. 1929.).
538. **Pajdás, Dober,** kalendárium na navadno leto 1930 z doszta lejpim, dobrim, hasznovitim cstenyom pripoveszti i kejpami. IX. letni tekáj. Reditelj i lásztnik: Talányi Franc, Murszka Szobota. Tisk Prekmurske tiskarne v Murski Soboti. 8°. 87 str. in oglasi.
539. **Pastir, Dobri.** Premišljevanja o življenju našega Gospoda Jezusa Kristusa in njegovih svetnikov. Sestavil dr. Ciril Potočnik, seme-niški spiritual v Ljubljani. Založila prodajalna K. T. D. H. Ničman. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. M. 8°. Prvi zvezek. 359 str.
540. **Poročilo** Delniške družbe pivovarne «Union» o dvajsetem upravnem letu 1928/1929. Dvajseti redni občni zbor dne 26. novembra 1929. Ljubljana. (Tiskarna ?). 4°. (Izšlo tudi v nemščini.)
541. **Poročilo** «Društva bančnih zavodov v Sloveniji» za leto 1928. V Ljubljani. Lastna založba. Natisnila tiskarna «Merkur». (1929.) V. 8°. 19 str. s 3 prilogami.
542. **Poročilo, Letno,** Pokojninskega zavoda za nameščence v Ljubljani za X. poslovno leto, to je za dobo od 1. januarja do 31. decem-bra 1928, predloženo VIII. rednemu občnemu zboru po sklepu načelstva z dne 26. julija 1929. Tiskala tiskarna Merkur, trg.-ind. d. d. (1929). 4°. 36 str. in 2 prilogi.
543. **Poročilo** o delovanju Kmetijske družbe za Slovenijo v letu 1928. za občni zbor dne 5. septembra 1929. Založila Kmetijska družba za Slovenijo. Tisk J. Blasnikovih nasl. v Ljubljani. (1929). V. 8°. 46 str.
544. **Poročilo** o poslovanju in obratovanju Kranjske industrijske družbe v poslovnem letu od 1. julija 1928 do 30. junija 1929, ki ga podaje upravi svet pri šestdeseti redni glavni skupščini dne 26. novembra 1929. Ljubljana. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. 4°. 15 str. (Izšlo tudi v nemščini.)
545. **Poročilo, V. letno,** Prometne banke d. d. v Ljubljani za leto 1928. Samozaložba. Tiskarna Merkur, trg.-ind. d. d. v Ljubljani. 4°. 11 str.
546. **Poročilo** upravnega sveta «Stavbne družbe d. d.» na 56. rednem občnem zboru o poslovnem letu 1928. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. (1929). 8°. 7 str.
547. **Poročilo, Uradno,** mestnega fizikata o zdravstvenem stanju v Ljubljani za l. 1928. Tiskarna «Slovenija» v Ljubljani. (1929.) V. 8°. 24 str.
548. **Pratika, Družinska,** za navadno leto 1930. XXX. V Ljubljani. Samozaložba. Tiska Jugoslovanska tiskarna. (1929.) 16°.
549. **Pratika, Nova,** za navadno leto 1930. Izdal in založil «Novi list» v Gorici. 16°. 110 str. in oglasi.
550. **Pratika, Velika,** za navadno leto, ki ima 365 dni. V Ljubljani. Natisnili in založili J. Blasnikovi nasledniki. (1929). 16°. 224 str.
551. **Pratika, Vodnikova,** 1930. V Ljubljani. Izdala in založila Vodnikova družba. (Uredil dr. Pavel Karlin). Natisnila Delniška tiskarna d. d. 1929. V. 8°. 128 str. 8 str. slik v bakrotisku in oglasi.
552. **Pravljice.** Zbral stric Janez. Izdala in tiskala Katoliška tiskarna v Gorici. 1929. 16°. Zvezek 1. —
115. **Pregelj Ivan:** Izbrani spisi. V Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 8°. Četrti zvezek: Zgodbe zdravnika Muznika, (I. in II. del.) Tolminske matere sveta noč. 1929. 255 str.
553. **Prevodi** iz svetovne književnosti. Izdaja in zalaga Slovenska matica v Ljubljani. 8°. X. zvezek: W. St. Reymont, Kmetje. I. del: Jesen. Poslovenil Joža Glonar. Natisnili J. Blasnika nasl. 1929. 260 str.
554. **Ptica, Modra.** Izhaja mesečno. Izdaja konzorcij Založbe Modra ptica. V Ljubljani. Na-ročniki na redne publikacije dobivajo list

- brezplačno. Tiskarna Merkur. 1929. V. 8°. Leto I. — (1. šte. izšla decembra 1929.).
355. **Radio Ljubljana.** Izhaja vsak petek. Izdaja konzorcij «Radio Ljubljana». Načrt ovitka in vinjete narisal ing. arh. Ivan Pengov. Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 4°. Let. I. — (1. šte. od 15.—25. maja 1929.).
356. **Radnik, Grafički.** Organ Saveza grafičkih radnika i radnica Jugoslavije. Tednik. Odgovorni urednik Ludovik Wieser, Zagreb. Štamparija «Gaj». Godina IX. — Od šte. 58. (7. december 1929) izhaja v Ljubljani. Odgovorni urednik Krašovic Fran, strojni stavec. Tiskali J. Blasnika nasl. 4°.
357. **Razprave** Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani. Tiskala tiskarna Merkur v Ljubljani. 8°. 1929.
I. Zapisnik redne javne seje Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani, dne 21. marca 1929. 112 str.
358. **Rod, Naš.** Mesečnik. Izdaja Udruženje jugoslovenskega učiteljstva, poverjenišvo Ljubljana. Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič. Tisk Učiteljske tiskarne. (Ovojno stran opremil Fr. Kralj, vinjete izdelal St. Stiplovšek.) V. 8°. Let. I., 1929/30. (1. šte. izšla decembra 1929.).
359. **Roman.** Tednik za vse. Izhaja ob sobotah. V Ljubljani. Izdaja konzorcij «Romana». Urejuje in odgovarja Vladimir Gorazd. Tiskajo J. Blasnika nasl., d. d. Leto I. (1. šte. izšla 12. oktobra 1929.).
360. **Romani, Lepi.** Zabavni list. Izhaja trikrat na teden. Vlasnik i izdavač Konzorcij «Lepi romani». V Zagrebu. Odgovorni urednik Ivan Kramarić. Tiskara Merkantile. 8°. Leto II.—III. 1929. (Slovenski prevod romana: Skrivnosti ruskega carskega dvora ali radi ljubezni nedolžna v prognanstvu.)
361. **Romani, Novi.** Izhaja vsak torek, četrtek in soboto. Zagreb. Vlasnik i izdavač: Konzorcij «Novi romani». Odgovorni urednik Ivan Peklić. Tiskara Merkantile. 8°. Leto I. (1. šte.: 23. 11. 1929.). (Prinaša slovenski prevod romana: Feodora, nesrečna ruska velika kneginja.)
362. **Savez, Ujedinjeni,** železničarjev Jugoslavije. Poročilo za III. redni kongres. Tiskal Makso Hrovatin v Ljubljani. 1929. 8°. 47 str.
363. **Seznam** predavanj na univerzi kralja Aleksandra I. v Ljubljani. Založila univerza. Tisk J. Blasnika nasl. Za letni semester 1928/29 — Za zimski semester 1929/30. 1929. V. 8°.
364. **Shakespeare William.** Prevel Oton Župančič. V Ljubljani. Založila Tiskovna zadruga. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. 8°. 6. Ukročena trmoglavka. 1929. 112 str.
365. **Sokol Ljubljana—Tabor.** Izdaja konzorcij za redakcijo odgovarja E. Vilfan. Tiska Narodna tiskarna. V. 8°. Leto I. (1. šte.: maj 1929.).
366. **Širom** svijeta, Zabavni list. Izhaja trikrat na teden. Vlasnik i izdavač Konzorcij «Širom svijeta», Zagreb, Draškovićeve ulica 35. Odgovorni urednik Ivan Kramarić. Tiskara Merkantile, Zagreb. Leto III, 1929. 8°. (Prinašal je v slovenskem prevodu romane: Giuseppe Musolino ali krvno maščevanje; Osvetnik; Ljubezen in sovraštvo na habsburškem cesarskem dvoru; Giuseppe Garibaldi in gospodar noči.)
367. **Šuklje Franjo:** Iz mojih spominov. II. del. V Ljubljani. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 1929. 8°. 204 str. — III. del. (II)-276 str.
368. **Tednik, Zabavni.** Izhaja trikrat na teden. Lastnik in izdajatelj M. Andrašević. Odgovorni urednik Juraj Boranić. Zagreb. Tiskarna Linotip. 8°. Leto III. Serija II. (Slovenski prevodi romanov: Rigo Muratti ali Junakinja iz divjega zapada in Graf Karlo Moor. Zgodovinsko ljubezenski roman iz dobe tridesetletne vojne.)
369. **Tisk, Slovenski.** Izhaja mesečno. Izdaja Zveza faktorjev za Slovenijo v Ljubljani. Urednik Miroslav Ambrožič. Tisk Delniške tiskarne, d. d. v Ljubljani. Let. I. (1. šte. izšla 31. majnika 1929.). 4°.
370. **Tisoč in ena noč.** Zbirka pravljic z Jutrovega. Za odrasle priredil Andrej Rape. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna. V Ljubljani. 8°. III. zvezek. Z 19 slikami. 1929. 371 str.
371. **Trgovec, Mali.** Izhaja vsako soboto. V Ljubljani. Lastnik: Konzorcij za izdajo strokovnega tednika «Mali trgovec». Za konzorcij in uredništvo odgovoren Lojze Zajc. Tiska tiskarna Merkur. Leto I. (1. šte. izšla 9. novembra 1929.) V. 8°.
372. **Unio cleri** miss. pro Jugoslavia. Založilo «Unio cleri». V Ljubljani. 8°. Knjižica IV. Naše poti in naši dnevi. Akademski mis. tečaj ob Bohinjskem jezeru in na Sv. Višarjih od 23. do 27. julija. Uredili tovariši Draganović, Povšič, Vodušek. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1929. 42 str.
373. **Večernice, Slovenske.** Izdala in založila Družba Sv. Mohorja v Celju. 8°. 82. zvezek: Ivan Zorec: Domačija ob Temenici. 1929. 112 str.
374. **Vestnik** Narodne galerije. Last in založba Narodne galerije. V Ljubljani. Urednik Ivan Zorman. Tisk J. Blasnika nasl. 4°. 1929. Štev. 1—2: Narodna galerija je dobila svojo streho. 8 str. z ilustracijami.

375. **Vestnik** prosvetnih zvez. Mesečnik. V Ljubljani in Mariboru. Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor. Tiska Jugoslovanska tiskarna. V. 8°. Leto X., 1929.

376. **Z začarane police.** Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Natisnila in opremo izvršila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani. 1929. 8°.

I. Pavel Karlin: Dolgouhi Jernejček. Bretonske pravljice. (Iz zbirke «Les Livres roses pour la jeunesse».) 47 str.

II. Princesa v pomaranči in druge furlanske pripovedke. Iz Dolfi Zorzuta zbirke Sot la Nape... prevel in priredil Stanko Škerlj. 48 str.

III. Koko in druge živalske zgodbe. Iz francoščine preložil Alojz Gradnik. 36 str.

IV. Pavel Karlin: Mihec in Princ Lenuhar pa še druge čudne zgodbe. 1930 (izšlo 1929). 48 str.

V. Alojz Gradnik: Čarobni studenec in druge japonske pripovedke. 1930 (izšlo 1929). 51 str.

VI. Božične pripovedke. Priredil Pavel Karlin. 1930 (izšlo 1929). 48 str.

377. **Zaključek, Računski,** Mestne hranilnice ljubljanske za 39. upravno dobo od dne 1. januarja do dne 31. decembra 1928. V Ljubljani. Založila Mestna hranilnica. Natisnila Narodna tiskarna (1929.) V. 8°. 16 str.

378. **Zarja.** Glasilo slovenske ženske zveze v Ameriki. Chicago, Ill. 1845 West 22nd Street.

379. **Zbirka** važnejših novih naredb in odredb za osnovne in meščanske šole ter učiteljišča v Sloveniji. Zbral Fr. Fink, profesor. Tisk in zaloga tiskarne sv. Cirila v Mariboru. VIII. zvezek. (Za leto 1928.) 1929. 8°. 158 str.

160. **Zbirka zakonov.** V Ljubljani. Založila Tiskovna zadruga, r. z. z o. z. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. 1929. 8°.

XXVIII. Zakon o odvrčanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni. — Pravilnik o cepljenju živali zaradi odvrčanja, zdravljenja in spoznavanja živalskih kužnih bolezni. — Pravilnik o upravljanju državnega fonda za zatiranje živalskih kužnih bolezni. — Uredba o načinu upravljanja denarnih kazni zaradi prekrškov in prestopkov po členih 111. in 113. zakona o odvrčanju in zatiranju živalskih kužnih bolezni z dne 14. julija 1928. 72 str.

XXIX. Zakon, s katerim se uveljavljajo in uvajajo kazenski zakonik, zakonik o sodnem kazenskem postopanju in zakon o izvrševanju kazni na prostosti. — Kazenski zakonik za kraljevino SHS. — Zakon o pobijanju zlorab v službeni dolžnosti. — Zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi. 175 str.

XXX. Zakon o ureditvi vrhovne državne uprave. — Zakon o ureditvi predsedništva ministrskega sveta. — Zakon o ustroju državne uprave. — Zakon o notranji upravi. — Zakon o izpremembah zakonskih odredb, s katerimi se predpisuje zasliševanje ali odločanje ministrskega sveta, odnosno soglasnost finančnega odbora narodne skupščine. — Zakon o centralnem tiskovnem uradu. — Zakon o vrhovnem zakonodajnem svetu in komisijah strokovnjakov pri ministertvu pravde. — Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih. — Zakon o izpremembah in dopolnitvah v zakonih o občinah. — Zakon o osebnih imenih. — Zakon, s katerim se posojila samoupravnih teles oproščajo državnih davščin. 152 str.

XXXI. Zakon o državnih in samoupravnih cestah. Pravilnik za trasiranje in sestavljanje projektov za državne ceste. Uredbe: o vzdrževanju cest, mostov in propustov; o zaščiti javnih cest in varnosti prometa na njih; o službenih razmerjih cestnih nadzorikov in njih prejemkih; o službenih razmerjih državnih cestarjev in njih prejemkih. Ceste, v ljubljanski in mariborski oblasti, ki jih je smatrati za oblastne ceste I. in II. reda 112 str.

XXXII. Invalidski zakon in navodilo za ocenjanje vojnih invalidov. 87 str.

XXXIII. Zakonik o sodnem kazenskem postopanju za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. — Zakon o izvrševanju kazni na prostosti. 325 str.

XXXIV. Zakon o srednjih šolah. 47 str.

380. **Žika.** Mesečnik. Izdaja Pražarna Žika, družba z o. z. Ljubljana - Vič. Prejemajo ga konzumenti Žike brezplačno. Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1929. 8°. Let. I. — (1. štev. izšla novembra 1929.)

381. **Življenje svetnikov.** Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celju. Drugi del: April, maj, junij, 6. snopič. 1929. V. 8°. 112 str.

KAST & EHINGER
WIEN XI., FICKEYSSTRASSE 13

GES. M. B. H.

NAJBOLJŠE
BARVE
ZA
TISKARJA

ZALOGA
V ZAGREBU, BERISLAVIĆEVA ULICA 7

TEHNIČNE NOVOSTI

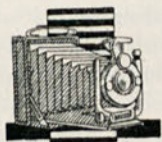
Stroj Phönix kot avtomatični mali tiskalni stroj. Izmed mnogih konstrukcij, katerih namen je bil, sestaviti avtomatično tiskajoč mali tiskalni stroj, bo strokovnjake v tiskarstvu zanimala zlasti ona, ki jo uporablja pri svojih strojih znana tovarna tiskarskih strojev J. G. Schelter & Giesecke v Lipskem. Mišljen je tu samodelavni vlagalnik in izlagalnik «Phönix», ki ga najdemo v obratu že v znatnem številu in z dobrim uspehom, in to radi tega, ker je gorenja tvrdka na temelju najnovejših izkustev takoj pravilno ocenila princip njegove konstrukcije in spoznala pravo pot k avtomatiziranju malega tiskalnega stroja. Kakor je iz spredaj povedanega razvidno, ne predstavlja vlagalnik «Phönix» samostojnega stroja, temveč nekako pomožno napravo, ki se lahko z uspehom uporablja ne le na novih malih tiskalnih strojih, temveč tudi na strojih, ki so že v obratu. Ker je ta naprava pritrjena na kolutih, se da z lahkoto pritegniti k stroju in pritrditi z dvema napenjali v pravilno lego. Radi kolikor mogoče preproste spremembe ročnega vlaganja v samodelavno vlaganje je tovarna posebno pazila na to, da je vse za tako spremembo potrebne prijeme kar največ omejila in tako pridobila mnogo časa za dejansko delo. Če nastane potreba, da se vlaga zopet z roko, je treba odpeti le napenjalo in potisniti aparat v stran. Vlaganje se vrši na enak način kakor pri splošno znanih vlagalnih aparatih zadvojnoobratni stroj «Windsbraut» omenjene tvrdke, to je s srkajočim zrakom, ki ga pripravlja za to določena črpalka. Srkajoči

zrak gre skozi votlo sesalo, to srkne polo s skladanice in jo prenese ter vloži v odprti stroj na prednje nastavnice. Potiskano polo odzame nato drugo sesalo, ki jo prime na zadnjem robu in prenese na izlagalno desko. Ker med tiskom pola ni v nikaki zvezi z aparatom, je mogoče vsak sestavek, najsi je velikost papirja tudi prav majhna, učvrstiti sredi tiskalne ploščadi, kar pomeni glede na mnoge druge vlagalne naprave veliko prednost. V primeri z ročnim vlaganjem je zmogljivost aparata izdatno večja, pri gladkem delu do 50 %, pri čemer niso vštete neizogibne motnjave, ki nastajajo pri ročnem vlaganju in ki se pri pravilni vstavitvi vlagalnika znatno zmanjšajo. Nadziranje vlaganja je skoraj nepotrebno. Aparat je opremljen s samodelavno sprožitvijo, ta ustavi stroj in s tem tudi vlagalnik takoj, kakor hitro vlagalna ali izlagalna sesala ne dvignejo pole pravilno ali je sploh ne dvignejo. Za vlaganje se lahko porabljajo vse vrste papirja od najtanjšega svilenega do srednjedebele lepenke. Delovno polje je torej zelo obširno. Vlaganje in izlaganje izsekalnih del in del z vzboklim tiskom se vrši z enako točnostjo kakor vlaganje pol za običajen tisk. Vstavitev sesala na razne velikosti oblik in papirje je tako preprosta, da ji je vsak strojnik prav v kratkem času lahko popolnoma več. Tudi z dvojnim vlaganjem se lahko uspešno izrablja cela tiskalna ploščad. Seveda je tu treba, da sta papirja, vložena hkrati, enako težka. — Vlagalni in izlagalni aparat «Phönix» se izdeluje v treh velikostih,

Primeren posnetek (k sestavku o fotografiji).

in sicer: Vlagalnik «Phönix» II, primeren za mali tiskalni stroj I, II, II b, TTB; vlagalnik «Phönix» II a, primeren za mali tiskalni stroj III; vlagalnik «Phönix» III, primeren za mali tiskalni stroj IV, V in PF. — Vlagalni in izlagalni aparat «Phönix» bo gotovo dobro došel vsakemu tiskarnarju v izpopolnitev njegovega strojnega staleža in si bo zbog svoje vsestranske uporabnosti pridobil mnogo prijateljev.

FOTOGRAFIJA

Razvijanje.

Preden pričnemo z razvijanjem, pripravimo še kasete z osvetljenimi ploščami ali filmi in prižgemo rdečo luč. Pri roki imamo tudi otiračo, s katero si taremo roke, ako smo jih imeli v fiksirni kopeli ali razvijalu, potem, ko smo si jih umili v vodi. Dobro je tudi, ako pred razvijanjem izmerimo toplino razvijala in fiksirne kopeli, ki naj ne bo višja od 20° in ne nižja od 18° C.

Ko je vse to opravljeno, vzamemo ploščo iz kasete tako, da pride kolikor mogoče malo v bližino svetiljke in jo naglo spustimo v skledo z razvijalom. To se naredi tako, da tekočina istočasno zmoči vso ploščo. Dobro je, ako v ta namen skledo na enem koncu dvignemo tako, da tekočina napolnjuje do polovice dvignjeno skledo; nato spustimo ploščo v nižji del sklede v razvijalo in hitro skledo spustimo. Tako se vsa plošča zmoči hkratu, s čimer se izognemo suhim otokom in mehurčkom, ki bi nastali, ako ploščo spustimo v ravno ležečo skledo. Vse to naj se pa ne godi v bližini rdeče svetiljke, ampak čim dalje stran. Čim vidimo, da je plošča v razvijalu, pričnemo takoj skledo nalahno gugati in to ne le v eni smeri, t. j. po njeni dolžini, temveč tudi diagonalno. S tem omogočimo, da se razvijalo zares enakomerno preliva po vsej površini plošče.

Po približno 30 sekundah — ako je bila plošča pravilno osvetljena — opazimo prve sledove nastajajoče slike. Najprej se pojavijo temne lise, to so ona mesta na sliki, kjer je svetloba največ učinkovala. Ploščo pri tem opazujemo zvrha, ne da bi jo jemali iz sklede. Po nadaljnjih 60 sekundah vidimo na plošči že vso sliko. Sedaj smemo ploščo dvigniti iz sklede. Dvignjeno proti rdeči luči vidimo, da so ona mesta, ki so bila v naravi najsvetlejša, na plošči temna, a mesta, ki so bila v naravi temnejša, so videti svetla, skoro prozorna. To opazovanje plošče pa sme trajati le nekaj trenutkov, ker bi sicer plošči škodovali. Zato jo hitro zopet spustimo v razvijalo in nadaljujemo z razvijanjem. Skledo gugljemo še nadalje.

Sedaj nastane vprašanje: kdaj je plošča dovolj razvita? To vprašanje je zelo važno; kajti tu se navadno v amaterskih temnicah največ greši. Če upoštevamo dejstvo, da imajo nekatere vrste plošč pod bromastosrebrno želatino še posebno

rdečkasto ali rjavo vmesno plast, moramo vedeti, da je razvita plošča videti v temnici dosti temnejša kot pa jo vidimo pozneje, ko je tudi že fiksirana. Splošno načelo za pravilno razvito ploščo je: na svetlejših, prozornejših delih, nastale slike mora biti vidna razločno vsa risba, n. pr.: senčna stran drevesa, na katerem moramo dobro razločiti risbo posameznih listov v podrobnostih. Nasprotno pa so temni deli nastale slike na plošči toliko temni, da jih pri opazovanju skozi ploščo vidimo zares temne in komaj razločimo podrobnosti luči ali svetiljke. Seveda mora biti podano med posameznimi odtenki prozornih in temnejših mest slike pravo razmerje.

Prav osvetljena plošča je razvita v približno 4 do 5 minutah. Vsako daljše razvijanje v običajnem razvijalu bi imelo za posledico kvečjemu zamegljenje plošče. Poudariti je treba še to, da v fiksirni kopeli plošča oslabi, to je izgubi nekaj na moči, oziroma svoji gostoti, s čimer je treba, kakor smo zgoraj omenili, pri razvijanju vnaprej računati. Preden pa preidemo k nadaljnjemu delu, še nekaj oblih pripomb k razvijalu, oziroma razvijanju.

Marsikdo izmed fotografov amaterjev vé iz lastne izkušnje, da se na plošči, ki jo dene v normalno, sveže razvijalo, že pred potekom določenega časa pokaže slika, ki tako rekoč nastane mahoma; plošča enakomerno potemni, ne da bi mogli opazovati stopnjema nastajajočo sliko od temnih k svetlejšim odtenkom. Razvijanje je bilo prenašlo. Ta pojav ima za vzrok ali preobilo osvetljenje ali pa naglo delujoče, tako imenovano «rapidno» razvijalo.

Da se amater izogne temu pogostemu pojavu, naj se drži načela, da mora ploščo, zlasti še one, pri katerih sumi nepravilno osvetljenje, razvijati jako previdno. Zato je najprimerneje, razvijati v dveh skledah. V prvi je razvijalo, sicer normalno sestavljeno za uporabo, a razredčeno še v razmerju 1:0,5 ali tudi 1:1, in to po splošnih lastnostih razvijala, a v drugi skledi imamo normalno razredčeno razvijalo. Razvija se v tem primeru tako, da denemo ploščo najprej v prvo skledo z bolj razredčenim razvijalom. Sedaj pa se slika ne bo pokazala že po 30, temveč najbrže šele po 50 do 60 sekundah. Razvijanje je torej počasnejše. Opazili bomo, da slika nastaja istočasno v precej enakomernih odtenkih, zlasti bomo pogrešili močno temne tone. Ko pri opazovanju skozi ploščo vidimo, da so v risbi že vse podrobnosti, prekinemo takoj razvijanje v prvi skledi in predenemo ploščo v drugo skledo z normalno razredčenim razvijalom. V tem drugem razvijalu ostane plošča le toliko časa, da temni toni pridobe na gostoti, da postanejo skoro neprozorni. Razvijanje je s tem končano.

Mesto bolj razredčenega moremo vzeti tudi tako razvijalo, katero smo že enkrat ali dvakrat rabili

bodisi za razvijanje plošč ali papirjev, ki je pa še vseeno dovolj sveže. Nerabno razvijalo spoznamo po tem, da postane gosto in zelo temno-rjavo, dočim je malo, oziroma svetlorjavkasto razvijalo še uporabljivo.

Z razvijanjem na ta način preprečimo, da bi preveč osvetljena plošča nahitro potemnela in s tem izgubila potankosti v risbi. Prav osvetljena plošča pa z razvijanjem v dveh skledah pridobi na bogastvu odtenkov. Še več dosežemo z enakim razvijanjem v treh skledah z razvijali treh raznih stopenj, od katerih je prva najbolj razredčena, druga nekoliko manj, a tretja stopnja je po svoji energiji koncentrirana.

Nekoliko drugače razvijamo plošče, pri katerih predvidevamo prekratko osvetljenje. V tem primeru denemo ploščo najprej v skledo z manj ali v ono z najmanj razredčenim razvijalom, in ako napreduje razvijanje normalno, je to razvijalo primerno in zato v njem razvijanje dokončamo. Ako pa bi šlo razvijanje prehitro, ploščo brž predenemo v skledo z bolj razredčenim razvijalom ter v tem nadaljujemo razvijanje.

Vidimo tedaj, da je razvijanje z dvema ali tremi skledami zelo koristno, ker z njim popravimo napake pri osvetljenju, pravilno osvetljeni plošči pa pridobimo raznolikost odtenkov. Na vsak način pa imamo možnost točne kontrole v prvi minuti razvijanja. Za tako razvijanje moremo vzeti izmed zadnjih navedenih vsako poljubno razvijalo, a najbolj primerno je za to navadno Metol-Hydrochinonovo razvijalo.

Takoj po končanem razvijanju vzamemo ploščo iz razvijala ter jo v sveži vodi dobro operemo in denemo v fiksirno kopel, da se raztopi še preostalo, za svetlobo občutljivo, bromovo srebro. V fiksirni kopeli je videti zadnja, steklena stran svetlosiva, po nekaj minutah pa postane plošča čista; vendar mora plošča v fiksirni kopeli ostati približno četrt ure. Fiksirno kopel je uporabiti za plošče vedno in brezpogojno le svežo!

Fiksirano ploščo nato izpiramo v sveži — najbolj tekoči — vodi vsaj pol ure. Če pa izpiramo v skledah v stoječi vodi, moramo izpirati najmanj eno uro, a vodo izmenjamo na vsake četrt ure. Odstranitev vsakršne sledi fiksirnega natrona je svrha izpiranja, ki ga je treba prav temeljito izvršiti; kajti ostanki fiksirnega natrona načno čez čas želatino in s tem pokvarijo ploščo docela.

Izprano ploščo, oziroma želatinasto stran plošče oteremo, da odstranimo morebitno nesnago ali prah ter jo nato pokončno postavimo sušit. Za sušenje plošč so v rabi posebna stojala, na katerih so zareze, v katere vstavimo lahko po več plošč.

Temperiranje kemikalij.

Ker večji del fotografskih amaterjev nima za temnico na razpolago dobre, kurjene sobe, si za fotografska opravila izbere katerokoli stanovanj-

sko pritlikino, ki pa je navadno brez peči. S tem je tudi že rečeno, da kemikalije v zimskem času nimajo predpisane toplote, t. j. 18 do 20° C. To dosežemo z enostavnim sredstvom, ako n. pr. steklenico z razvijalom za nekaj časa postavimo v večjo posodo z mlačno ali toplo vodo. Paziti je, da v vroči vodi steklenica ne poči. Za merjenje toplote ni odločilen občutek, če prst pomočimo v tekočino. Zato je potreben poseben toplomer, ki se uporablja za merjenje tekočinske toplote. Še bolj enakomerno in vzdržno toplino dosežemo, če skledo z razvijalom postavimo v večjo skledo z mlačno vodo. Seveda je dobro paziti, da se pri guganju sklede iz spodnje sklede voda ne vlija v razvijalo.

O zračni perspektivi.

Ako hočemo, da pokrajinska slika učinkuje plastično in naravno, moramo stremeti za tem, da bo podoba imela pravo zračno perspektivo.

Od našega očesa oddaljeni predmeti so osvetljeni bolj kakor oni v naši bližini; kajti vodni hlapi in prašni delci, ki so v zraku, odbijajo svetlobo nebesne modrine tako močno, da vidimo te oddaljene predmete v njihovih modrikastih odtenkih svetlejše kakor predmete, ki so našemu očesu bližji. Obrisi teh oddaljenih predmetov pa so zato medlejši ter učinkujejo ploskovno.

Ker pa je bromasto srebrna emulzija fotografske plošče za modro barvo najbolj občutljiva, je naravno, da bodo na sliki ti oddaljeni predmeti vsled barvnega učinka tudi močno odraženi; največkrat prav tako kot predmeti iz bližine. Pravimo, da slika nima prave perspektive, ker opazovalec vidi vse točke v sliki enako oddaljene. Ospredje in odtenki v sredini in globokem ozadju imajo enake tone. Da pa nekoliko zadržimo silen učinek modrih svetlobnih žarkov na bromasto srebrno emulzijo, denemo pred lečo primeren svetlobni filter, ki nekaj modre svetlobe zadrži, in da ne dobimo na sliki premočnih nasprotstev med ospredjem in bolj ali manj oddaljenimi predmeti v sredini slike ter v ozadju, moramo skrbeti, da so tudi predmeti v ospredju dovolj močno osvetljeni. Pretirana perspektiva nastane navadno takrat, kadar imamo ospredje premalo osvetljeno, torej na sliki zelo temno, največkrat celo brez potankosti v risbi, a ozadje le samo nalahno označeno.

K dosegi dobre zračne perspektive pripomoremo nadalje s pravilnim razvijanjem. Plošča je v ozadju močno osvetljena, za ospredje pa le za silo. S počasnim razvijanjem skušamo zato iz plošče dobiti najprej samo enakomerno, mehko risbo z vsemi potankostmi, nato šele v razvijalu večje energije plošča pridobi na svoji gostoti. Na ta način edino moremo izenačiti močnejši vpliv modrih svetlobnih žarkov na emulzijo, pa četudi uporabljamo ortokromatične plošče, oziroma filme.

Zračna perspektiva je za vsako pokrajinsko sliko, ki naj učinkuje tudi v globini ter v srednjih

poltonih, nepogrešljiva. Za dosego tega pa je brez-pogojno uvaževati dovolj svetlo ospredje, pri-meren svetlobni filter, ortokromatičen material in pravilno nežno razvit negativ.

Odgovori na vprašanja.

Gospodu I. I.: Na Vaše vprašanje, če uvrstimo more-bitne fotografije v naši rubriki, Vam sporočamo, da v tej številki nismo imeli prostora za reprodukcijo slik, pač pa bomo v kratkem za ta namen prihranili v foto-grafski rubriki potreben prostor. Kar bo dobro, bomo rade volje priobčili.

Gospodična L. W.: Zgornji rob Vaše plošče sploh ni osvetljen in je zato ostal prozoren; kajti meh Vašega aparata se je v sredini povsili navzdol ter s tem zakril v lahnem loku zgornji del plošče. Pred posnetkom preglejte vedno, je li meh v pravilnem položaju.

J. M. K.

DROBIŽ

Linotype v državnih tiskarnah. Da je Linotype raz-širjen po vsem svetu, je splošno znano. Tudi v držav-nih tiskarnah raznih držav ga nahajamo, kar potrjuje njeno uporabnost. Tako je pred kratkim pomnožila državna tiskarna v Washingtonu, Government Prin-ting Office, svoj stalež za 24 dvomatičnih Linotyp in obratuje to podjetje sedaj s 176 Linotypi. Za evrop-ske razmere je to veliko število stavnih strojev, ki obratujejo v enem samem podjetju, presenetljivo; saj je brez dvoma, da zadivi gledalca pogled na malodane brezkončno vrsto Linotypov v dvorani. Linotype pa je tudi v osrednji Evropi številno zastopan. Državna tiskarna v Berlinu n. pr. ima sama čez 33 Linotypov. Med istovrstnimi podjetji v Avstriji, v nasledstvenih in balkanskih državah prednjači kr. rumunska državna tiskarna v Bukarešti s 16 Linotypi, tej sledijo državna tiskarna v Beogradu in bolgarska državna tiskarna v Sofiji z 12 ter državna zaloga šolskih knjig v Pragi z 10 Linotypi. S šestimi Linotypi obratujeta uradna «Wiener Zeitung» in Zakladna tiskarna «Narodnih novina» v Zagrebu, državna stamparija v Sarajevu pa razpolaga s štirimi Linotypi. Skoro vsa druga državna podjetja imajo po enega do tri Linotype, kakor n. pr. nižjeavstrijska deželna vlada, avstrijska narodna banka, štajerska deželna vlada v Gradcu, gornjeavstrijska deželna vlada v Lincu n. D., tiskarna deželne uprave v Brnu in še druge.

JEZIKOVNO REŠETO

UREJUJE DR. KOLARIČ RUDOLF

Pozivati, pozivam.

Ta glagol čitamo nemalokrat v napačnih obli-kah pozivljati, pozivljam, ne samo v dnevnikih, ampak tudi v boljših spisih. Pomniti je, da se pregiblje, kakor gibati, gibam, zibati, zibam. Le v sedanjiku ima obliko pozivljam kakor drugi navedeni, namreč: gibljem, zibljem. A. M.

Zakol in pokolj.

Obema besedama je osnova kol od glagola koljem, klati, od katerega izvirata tudi iz-raza kolina, koline. Pravilno je pisati kakor zakol tudi pokol, a ne pokolj. Pleteršnikov slovar piše pač zakol, a pokolj. Po enaki osnovi mora biti tudi oblika obeh enaka; torej zakol in pokol. Oblika pokolj je najbrže prešla iz hrva-ščine v slovenščino po dnevnikih. A. M.

Lov na povodnjega konja.

Napako povodnji sem trikrat čital v nekem, komaj pol strani dolgem opisu lova na to povodno žival. Zato je izključeno, da bi bil to tiskarski škrat, ker je dosledno pisano povodnji z j. Še nekje drugje pa sem nekaj krat čital o po-vodnjem možu. Jasno mi je torej, da si ljudje tukaj ne vedo sveta.

Pridevnik povoden, oziroma njega določna oblika povodni, ki je pogostejše v rabi, ni iz-veden iz samostalnika povodenj, rod. po-vodnji, ampak iz samostalnika vōda, prav za prav iz edninskega mestnika povōdi. Osnova za ta pridevnik je povōd-; k njej se pritika pripona -an, -na, -no, torej povōdan, po-vōdna, -no, določna oblika povōdni.

Da je ta razlaga pravilna, priča zlasti široki o v pridevniku. Pravimo povōdni mož, po-vōdna žival, dočim je o v samostalniku po-vōdenj, -nji ozek ali zaprt. Pridevnik s pri-pono -ji, -ja, -je pri tem samostalniku sploh ni mogoč, ker tvorimo s to pripono le pridevni-ke iz osebnih in živalskih imen. Kè.

Edninski rodilniki: Malita, Hitita, sinkota, Koseskita, Tolstoja in podobno.

Često čitam in slišim oblike edninskega rodil-nika Malita, Kosita, Hitita itd.

Te oblike so napačne. Za sklanjatveno osnovo teh lastnih imen nam rabi edninski imenovalnik. Rodilniško obrazilo je -a, torej Mali+a, Hi-ti+a. Ker pa imamo sedaj tukaj med dvema samoglasnikoma z e v, ga je treba zapreti. Zapira pa se v slovenščini z e v ali j; v našem pri-meru z j. Zato je prav samo Mali+ja, Kos+ja, Hit+ja in pod.

Slična in še pogostejša je v naših dnevnikih, zlasti v osmrtnicah napaka: sinkota, Jankota, Markota. V Ljubljani sem pred nedavnim slišal celo obliko pr Metelkotet, kar je na-stalo iz pri Metelkotetu, kot da bi se ed-ninski imenovalnik glasil Metelkotè, dočim se glasi v resnici: Metelko.

Sklanjatvena osnova tem imenom je sink-, Jank-, Mark-, Metelk-, sklonilo za ednin-ski rodilnik pa je pri teh samostalnikih samo -a.

Prav je torej: Naznanjamo smrt našega sinka Janka, Marka, Metelka. Edninski mestnik pa je pravilen samo: pri Metelku.

Drugačna je zadeva s sklanjatvijo osebnih imen Koseski, Malachovski, Grabovski in sličnimi. Pri teh se edninski roditelj ne sme glasi Koseskija ali Koseskita, Malachovskija ali Malachovskita, Grabovskija ali Grabovskita, ker so to v resnici določne oblike pridevnika. Pravilni so torej edino edninski roditelji: Koseskega, Malachovskega, Grabovskega in pod.

Tudi obliki Tolstó, Trubeckó sta določna pridevnika, ki se v ruščini, odkoder ste imeni prišli, sklanjate samo kot določni pridevnik; edninski roditelj se glasi v ruščini Tolstágo ali Tolstogo, Trubeckágo. V slovenščini odgovarjajo temu pridevniške oblike: Tolstega, Trubeckega, ki so za nas tudi edino upravičene. Kč.

Stremiti po čem.

Stremiti je glagol 4. vrste, zato se glasi pretekli čas: stremili so, a ne stremeli so. Le-to obliko po 3. vrsti večkrat čitamo. Beseda je iz ruščine (stremít', stremljù, stremiš) in pomeni težiti po čem. A. M.

Smuške tekme.

Kaj je tu napačnega, porečete, saj tako beremo vsak dan in v vseh časnikih. Žal, da je to res; a res je tudi, da so premnogi ljudje izgubili pravi čut za tvorbo potrebnih izrazov, zlasti strokovnih. Lenoba v mišljenju teh ljudi je taka, da tuje izraze po črki prevedejo v slovenske glasove, a pojma, ki ga ima tuj izraz, ne prevedejo. Smuške tekme beremo dan za dnem v sportnih predalih vseh časnikov in to samo zato, ker se pravi po nemško Ski wettlauf. Slovenski prevajalec ni pomislil na to, kdo tekmuje, smuči ali smučarji, marveč je hlapčevsko z očmi prevedel. Ker tekmujejo vendar smučarji in ne smuči, zato je edino pravilno smučarske tekme (smučarski praznik, smučarski učitelj, smučarska obleka.) S. B.

Tesnosrčen, ozkosrčen.

Pisatelji rabijo obe besedi. Slovenskemu jeziku primeren je le izraz tesnosrčen, saj govorimo tudi o tesnobi srca. Beseda ozkosrčen je prevedenka nemške engherzig. A. M.

Enoglasno je bil izvoljen.

Večkrat čitamo v časniških poročilih o sejah, občnih zborih, skupščinah itd., da je bil gospod N. enoglasno izvoljen za predsednika. Poročevalec je hotel reči, da so na seji vsi odborniki

glasovali za gospoda N., izrazil pa se je tako, kot bi bil samo eden glasoval zanj. Po slovensko se to pravi edino pravilno soglasno, ker le to ustreza pravemu namenu poročevalca. S. B.

Svobodomiseln.

Beseda svobodomiseln v pomenu freigesinnt je nepravilno zložena. Pravilna oblika ji je svobodnomiseln. Človek je svobodnomiseln, ne svobodomiseln. Prvi del zloženke je prislov, ne objekt. Objekt je le v besedi svobodoljuhen. Pleteršnikov slovar ima oba izraza pravilno tiskana. A. M.

Otročje igrače, otročji čevlji.

Često čitamo v oglasnem oddelku naših časnikov, da ta trgovec ponuja otročje igrače, oni otročje čevlje itd. Vendar kak nezmisel je to! Otročji more biti samo tisti, ki je tak in se obnaša tako kot otrok; igrače pa ima otrok za igranje, zato je otroške in na nogah nosi otroške in ne otročje čevlje. To zamenjevanje med otročji (kindisch), ki pomeni svojstvo, in otroški (kindlich), ki zaznamuje pripadnost, so zanesli celo v lepo knjigo pisca iz otročje ljubezni do preprostosti jezika. S. B.

Odigral se je samomor.

Ne vem, ali se zaveda tisti, ki je to napisal, nezmiselnosti takega izražanja. Umor, ki se je odigral, ni prav nobena nesreča in če bi se vsaka nesreča, nepravilica in še marsikaj drugega samo odigralo, bi bilo življenje prav prijetno, ker bi zlasti pri nas iz samih takih zabav in iz ploskanja sploh ne prišli. Toda vsa tragika je vprav v tem, da se umori in samomori le preveč dogajajo in prečesto zgodi, odigravajo pa se samo v gledališču. Umor se je torej zgodil, ne pa odigral. S. B.

Dobe se ljudje.

Tako izražanje je neslovensko, dasi jako navadno. Pravilno je govoriti in pisati: so ljudje. Napačen je torej stavek: dobe se stavci in tudi korektorji, pravilen: so stavci in korektorji. A. M.

Stavki z razširjenimi nedoločniki.

Naj navedem nekaj takih stavkov iz natisnjene spisa z glavnimi besedami: «Naša dolžnost je, premeriti njegov potek in razvoj, je nujno, popraviti, pregledati in izpopolniti dosedanje temelje, oceniti vrednost in pomen, prav posebno pa smo dolžni poiskati globljih podlag, dvigniti ga, vtisniti mu pečat in do skrajnosti stopnjevati pomembnost.»

Vse navedeno nedoločniško izražanje bi bilo izpremeniti v odvisne stavke z veznikom da. Tako

bi se glasilo: Naša dolžnost je, da premerimo potek in razvoj, je nujno, da popravimo, pregledamo in izpopolnimo dosedanje temelje, ocenimo vrednost in pomen, prav posebno pa smo dolžni, da poiščemo globljih podlag, da ga dvignemo, mu vtisnemo pečat in do skrajnosti stopnjujemo pomembnost. Na ta način se izraža tudi srbohrvaščina, ki ima veliko čuta za blagolasnost jezika. Stavki z razširjenimi nedoločniki so ustrojeni po nemških pravilih, ki pač prijačo nemškemu jeziku, slovenskemu pa tako dolgo-vezno izražanje ni prikladno. Naši tiski so ga polni, tudi najodličnejši, zato sem na ta neslovenski slog opozoril vse pisatelje, da se ga bodo ogibali.

A. M.

Temu ni tako.

Zakaj je lepše, ako se pravi: temu (komu neki?) ni tako, namesto: to ni tako ali to je drugače? Nič drugega ni to kakor cvetka tiste miselnosti lažiizobraženstva, ki mu je bila vsaka lepa slovenska beseda «kmečka». Zato so jih trebili in zamenjevali s spakedrankami, napravljenimi po nemškem izrazu.

S. B.

Glasom naredbe o odpiranju trgovin.

Glasom kolektivne pogodbe. — Glasom najinega dogovora. — Glasom Vašega dopisa. — Glasom pobotnice. ltd.

Ta neslovenski predlog, ki tako zelo kvari našo lepo slovenščino, lahko dan na dan čitate po naših listih. Prepolni so ga zlasti razni uradni in trgovski dopisi. — Nastal je predlog glasom po nemškem predlogu laut (laut Quittung). Za slovenščino je torej njegova raba neprijeten nemčizem.

V slovenščini se izražamo lepše in bolje s predlogi po ali pa s(z); torej: Po naredbi (ali z naredbo) o odpiranju trgovin je prepovedano... — Po kolektivni pogodbi, ali s kolektivno pogodbo. — Po najinem dogovoru, ali z najinim dogovorom. — Po Vašem dopisu, ali z Vašim dopisom. — Po pobotnici, ali s pobotnico.

Kč.

Dobrobit.

Izraz dobrobit živo priča, kako rinemo v nemščino in zanemarjamo slovensko besedišče. Da je ta nestvor ljudem nedoumen, kaže njegova omahljiva raba. Sedaj jim je moškega, sedaj ženskega spola. Nikakor jim noče prav rabiti. Slovenski besedi za Wohlsein, Wohlfahrt sta le blaginja in blagor, blagra. Rabila sta ju že Jürčič, Levstik in ju rabijo tudi sedanji najboljše pisatelji. Pleteršnikov slovar ju tudi navaja. Torej ne za dobrobit naroda, nego za blaginjo (ali blagor) naroda.

A. M.

TERMINOLOGIJA

izlitek — Ausguss
izmena (delovnega časa) — Arbeitsschicht
izsekavanje — Stanzen
jutovec — Jute
slamovina — Strohstoff
snažilec rezila — Messerputzer
snemljiv — abnehmbar
sojemnik — Friktionsschuh
spoj — Kuppelung
spojnica — Kuppelungsstange
spojnik — Verbindungsstück
sprožiti (stroj) — einrücken (die Maschine)
sprožnik za razpiralce — Spatienkeil-Auslösungs-schieber
srednjik — Mittelstück
stalež strojev — Maschinenpark
stebriček pri klaviaturi — Klaviaturpfosten
stik — Kontakt
stikalnica — Schaltbrett
stiskalnica — Gautschpresse
stisnjeno, strnjeno — undurchgeschossen, kompress
stopalnica — Trittbett
stroj s krožečim sitom (v papirni industriji) — Zylindermaschine
stroj s ploskim sitom (v papirni industriji) — Schüttelmaschine
stroj za izdelovanje papirja — Papier(erzeugungs)maschine
šipa — Glassplatte
šoba — Düse
tenko naoljen — Ölhauch (dünnen Ölüberzug) haben
tirnik — Führungsstück
točka, stikalna — Kontaktpunkt
tok, izmenični — Wechselstrom
tornica — Friktionsscheibe
trkelj — Führungspfosten (des zweiten Elevators)
trst, sladkorni — Zuckerrohr
tulec — Büchse (Hülse)
uhajanje zraka — Luftentweichung
uravnavalec — Regulierstück
električni — Regler für elektrische Heizung
krivuljni — Kurvenregulierstück
plinski — Gasregulator
za gorkoto — Wärmeregler
ustaviti (stroj) — ausrücken (die Maschine)
ustroj, ulivalni — Giessmechanismus
ušesce — Öse
utež, protivna — Gegengewicht
utežnik — Gewichtshebel (Tastenstab)
valj — Zylinder
valjak — Kalandar
valjar — Walze
valjar, sitkasti — Siebwalze (Dandy-, Vordruckwalze)
varovalka — Sicherung
varovalnik — Sicherungsstück

veriga s tulci — Rollenkette	vzvod, viličasti — Gabelhebel
vijak, ravnalni (vrtež) — Stell-, Regulierschraube	vzvod zapiralnika — Sperrkegelhebel
vijak s kljuko — Hakenschraube	vzvod za razpiranje — Ausschliesshebel
vijak s sedlom — Sattel- (Scharnier-)schraube	zagozda — Federkeil, Splint
vijak, stikalni — Kontaktschraube	zaklop matičnika — Magazinsverschluss
vijak z ušescem — Augbolzen	zaklopka — Verschlussdeckel
vlakno — Faser	zaklopka razpiralnika — Scharnierplatte zum
vlakno, lesno — Holzfaser	Spatienkeilkasten
vod (električni) — Leitung	zalivek — Spritzer
vodilce za matice in razpiralce — Matrizen- und	zapiralo za plin — Gashahn
Keilführungsfeder	zapoga — Bügel
vodilka — Führungsschiene	zapoga razlagalnega drsala — Ablegeschlitten-
vodilo sprožilni — Führung der Matrizen-Aus-	bügel
lösungsstäbe	zaslonilo — Schutzblech
vpadnik — Einfallstrichter	zastavica na snažilcu rezila — Messerputzfahne
vpivnost — Fliessbarkeit	zatekniti — abstecken (die Maschine)
vrat kotla — Kessel-, Gusstopfhals	zatikač — Abstelldraht, Absteckschiene, Vorsteck-
vrstilec vrst — Zeilenhebel zum Sammeln der Zeilen	stift
vrtež — Stellschraube	zaviralo gonila za ulivalno kolo — Friktionsklam-
vstava — Einstellung	mer des Gussradgetriebes
vzmet — Feder (Druck-, Spann-, Spiral-)	zbiralnik (pri motorju) — Kollektor
vzmet, natezna — Zugfeder	zbiralnik za ročne matice — Handmatrizen-
vzmet, odmična — Bufferfeder	sammler
vzmet, uravnalna — Gewichtausgleichungsfeder	zlitina — Legierung
vzvod kotla — Gusstopfhebel	značnica — Stichwort
vzvod, krivuljni — Kurvenhebel	znak, vodni — Wassermarke, Wasserzeichen
vzvod, pomožni — Hilfshebel	zob pri grabljicah — Anschlagspitze (-stift) am
vzvod prenosnice, sprožilni — Auslösungshebel	Klaviaturrechen
des Übertragungs- (Überführungs-)schlittens	zrak, srkajoči — Saugluft

ZDRUŽENE PAPIRNICE
VEVČE, GORIČANE IN MEDVODE
D. D. V LJUBLJANI

NAJVEČJA PAPIR PROIZVAJAJOČA
INDUSTRIJA V KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

GLAVNO ZASTOPSTVO IN SAMOPRODAJA V SLOVENIJI

KASTELIC & DRUG, LJUBLJANA

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO MIKLOŠIČEVA CESTA ŠT. 6

BRZOJAVI: KASTELIC DRUG LJUBLJANA

TELEFON 21-50

Ottomar Bamberg